

PaKaste

Raportti 1.11- 30.4.2011 SOSIAALITYÖ

Sisällys

Tiivistelmä 1.11.2011–30.4.2011	3
1. Sosiaalityön kehittämisrakenne.....	3
2. Toiminta suhteessa tavoitteisiin	3
2.1 Asiakkaiden toimintavoiman kasvattaminen ja syrjäytymisen vähentäminen	3
2.2 Vaikuttavuuden arviointi.....	4
2.3 Sosiaalityön strategisen- ja prosessijohtamisen kehittäminen	5
2.4 Erityispalvelujen tuottamisen rakenteiden tarkastelu ja teknologian hyödyntäminen.....	6
2.5 Käytäntöjä tukevan tutkimuksen lisääminen ja käytännön opetustyö	8
3 Kuntien sosiaalityön kehittäjätiimien tehtävien eteneminen	9
3.1 Enontekiö: Saamenkieleen ja kulttuuriin pohjautuva sosiaalityö	9
3.2 Inari: Suunnitelmallinen, arvioiva ja aktivoiva aikuissosiaalityö	9
3.2 Kemi: Nuorten pitkäaikaisasiakkuuksien ehkäiseminen.....	9
3.4 Kemijärvi: Perhekeskeinen moniammatillisen yhteistyön kehittäminen.....	10
3.5 Kittilä: Suunnitelmallinen sosiaalityö ja työmenetelmien kehittäminen	10
3.6 Rovaniemi: Perhehoito ja tukiperhetoiminta	10
3.7 Tornio: Lastensuojelu ja aikuissosiaalityö, erityisesti nuoriin kohdistuva työ	11
4 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen kehittäminen	11

Tiivistelmä 1.11.2011–30.4.2011

Kehittäjäsosiaalityöntekijät ja heidän tiiminsä ovat ottaneet käyttöön ja kehittäneet ryhmätyön menetelmiä. Verkkokokonsultaatio on avattu kansalaisille ja työpariapu kuntien sosiaalityöntekijöille. Kehittäjätyöntekijät toimivat verkkoneuvojina ja -konsultteina sekä työpareina. Työskentelymalleja on tehty QPR:n Prosess Guide – ohjelmalla seuraavasti: 1) Toimeentulotukiprosessi/ Tornio, 2) Nuorten sosiaalityön palveluprosessi/Tornio, 3) Länsi-Pohjan seudullinen lastensuojelun sosiaalipäivystyksen malli, 4) Nuorten palveluprosessi/Kemi, 5) Yhdessä terveydenhuollon kanssa Varhain vanhemmaksi malli (Kemi-Tornio) ja 6) Lastensuojelun sijaisperhetyön malli (Rovaniemi). Lapin sosiaalityön tiimien työtä (18 kuntaa) arvioidaan yhtenäisellä mittaristolla. Sosiaalityön johtamisen kehittämistrakenteessa on mukana 17 kuntaa. Kehittäjä-tiimeissä toimii tai on toiminut kehittäjäasiakkaita joko ryhmänä tai oman palvelunsa suunnittelijoina. (Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Kittilä, Rovaniemi ja Tornio). Kehittäjätyöntekijöiden ja asiakkaiden yhteinen kehittäjäfoorumi on kokoontunut viisi kertaa. Kehittäjäfoorumiin on osallistunut asiakaskehittäjiä kaikista kehittäjäkunnista sekä myös yhdestä muusta kunnasta. PaKaste-verkoston ja yliopiston kanssa on toteutettu aikuis-sosiaalityön päivät tammikuussa 2011 (osallistujia 200 ympäri Suomea). Päivien teemana oli käytännön, tutkimuksen ja opetuksen kohtaaminen. Toimintajaksolla suunniteltiin dokumentoinnin koulutus/työkokoukset (Lapin kunnille), joista ensimmäinen päivä toteutettiin 14.4.2011 (osallistujia 80) ja toinen on 15.9.2011.

1. Sosiaalityön kehittämisrakenne

Sosiaalityön osiolla on sekä yhteisesti toteutettavia tavoitteita että yksittäisten kuntien kehittämistehtäviä, jotka nivoutuvat näihin yhteisiin tavoitteisiin. Sosiaalityöhön palkatut kehittäjätyöntekijät toimivat hajaantuneena seitsemään kuntaan (Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Kemi, Kittilä, Rovaniemi ja Tornio). Maakunnan tasolla työskentelee kaksi kehittäjä-sosiaalityöntekijää ja erityissosiaalityöntekijä. Sosiaalityön tiimin jäsenet muodostavat yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäjähenkilöstön kanssa PaKasteen Lapin kehittämisrakenteen, jonka toimintaa johtaa Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

2. Toiminta suhteessa tavoitteisiin

2.1 Asiakkaiden toimintavoiman kasvattaminen ja syrjäytymisen vähentäminen

Kehittäjäasiakastoimintaan on rekrytoitu kehittäjätyöntekijöiden rinnalle 28 kehittäjäasiakasta ja yhteisiä kehittäjätyöntekijöiden ja asiakkaiden kehittäjäfoorumeja on ollut viisi. Asiakkaat osallistuvat kehittämistoimintaan ainakin kolmessa roolissa: asiakaskehittäjinä, vertaisneuvojina ja kokemusasiantuntijoina. Asiakaskehittäjinä asiakkaat osallistuvat jatkossa palveluprosessien mallintamiseen, palvelujen arviointiin ja asiakaspalautejärjestelmien suunnitteluun. Kansalaisverkkokokonsultaatio on avattu aikuissosiaalityöhön, päihdetyöhön ja tupakasta vieroittamiseen. Kokemusasiantuntijoina asiakkaat osallistuvat seminaareihin ja tiedotustilaisuuksiin, joissa he voivat oman kokemuksensa kautta vaikuttaa jopa lainsäädäntötyöhön.

Kehittäjä-asiakastoiminnassa on kysymys sosiaalipolitiikasta, jossa pyritään kansalaiskeskeiseen palveluiden tuottamiseen. Asiakkaiden aktivointi ei tarkoita heidän aktivoimistaan vain oman elämänsä ja elinpiiriinsä hallitaan, vaan osallistumista myös julkishallinnon organisaation kehittämis- ja suunnittelutoimintaan. Toiminnan avulla kehittäjätyöntekijöiden ja viranhaltijoiden ammatillisen sisällöllisen asiantuntijuuden rinnalle nousee osallistamisen asiantuntijuus, jonka voi ajatella takaavaan palvelun laadun ja kohdentamisen, mutta tukevan myös palveluiden käyttäjien täyden kansalaisuuden saavuttamista.

Kehittäjäasiakastoimintaa suunnitellaan ja toteutetaan viidessä eri ryhmässä: 1) vaikuttamisryhmä on avannut keskustelualustan, 2) prosessiryhmä mallintaa kuntoutusprosessia asiakkaan kokemana, 3) tiedotusryhmä on tutkinut kuntien www-sivuja ja kommentoinut toimeentulotuen kysymyksiä, 4) vertaistoimintaryhmä on kehittänyt neuvontapalveluja kansalaisille ja kehittäjäasiakkaat osallistuvat ja 5) kehittäjäkahvilaryhmä tukee kansalaisten ja viranhaltijoiden kehitysmuotoisia kohtaamisia.

Kehittäjäkahvilan kantavana ajatuksena on ollut saattaa kansalaiset ja sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttäjät yhteen kehittäjätyöntekijöiden ja palveluiden tuottajien kanssa. Kehittäjäkahvilassa kansalaiset voivat tuoda omaa kokemustietoaan ja kehittämisideoita sekä kehittäjätyöntekijöiden että palveluiden tuottajien tietoon. Samalla kansalaisilla on mahdollisuus saada tietoa palveluista. Kehittäjäkahvila on ollut avoinna kerran viikossa 1.3.2011 alkaen vapaaehtoistoiminnan keskus Neuvokkaan tiloissa.

Kehittäjäkahvilan aukioloaikoina on käsitelty toimeentulotukiasioita, vammaispalveluja, terveyspalveluja, vanhuspalveluja sekä KELA:n palveluja. Kahvilan aukioloaikoina kävijät ovat myös voineet tutustua ikihyväryhmien toimintaan, tupakasta vieroitukseen ja liikuntapalveluihin. Kahvilassa on myös ollut mahdollista suorittaa diabetes-riskitesti. Ennen eduskuntavaaleja kahvilassa vieraili 7.4. kansalaisten tentattavana kansanedustajaehdokkaita Kokoomuksesta, Kristillisdemokraateista, Keskustasta, Vasemmistoliitosta sekä SDP:stä. Teemana keskustelussa oli hyvinvointivaltion säilyttäminen. Kehittäjäkahvilassa on lisäksi järjestetty kehittäjäasiakastoimintaan liittyviä kehittäjäfoorumeita 1.3. ja 11.5. Kehittäjäkahvila on myös toiminut erilaisten teemaryhmien kokoontumispaikkana. Kävijöiden määrä on vaihdellut kehittäjäkahvilassa noin 5-25 henkilön välillä.

Kehittäjäkahvilassa asiakkaat ovat antaneet sekä kiitosta että moitteita palvelujärjestelmän toiminnasta sekä toiveita kahvilassa käsiteltävistä teemoista. Osa toiveista on ehditty kevään aikana toteuttaa (mm. vanhuspalvelut, KELA:n palvelut). Toivelistalla vierailijoiksi tai teemoiksi ovat edelleen mm. sosiaali- ja potilasasiain, opintotukiasiat, päivähoito ja edunvalvontasasiat. Saadun palautteen perusteella kehittämistä ja huomiota vaatisivat edelleen lapsiperheiden ennaltaehkäisevät palvelut sekä ikäihmisten palvelut, kuten kotipalvelu. Kuntoutuspalveluiden osalta esille on tullut kokemuksia asiakkaan pompottelusta KELA:n ja kotikunnan välillä, jolloin kuntoutuksen ennaltaehkäisevä ulottuvuus saattaa kärsiä.

2.2 Vaikuttavuuden arviointi

Sosiaalityön tiimien kehittämistehtäviä on työstetty tiedon tuotannon ja vaikuttavuuden arvioinnin tarpeet huomioivalla tavalla. Jokainen tiimi on laatinut omaan kehittämistehtävään liittyvän ohjelmateorian tiedon tuottamisen ja vaikuttavuuden arvioinnin pohjaksi. Kesän ja syksyn 2010 aikana on työstetty yhteisen tiedon tuottamisen ja vaikuttavuuden arvioinnin mallia yhteistyössä Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksen kanssa. Tiedon tuotanto on tarkoitus kyt-

keä laajemmin esimerkiksi sosiaalityön koulutuksen käytännön opetukseen sekä osaksi opetus-, tutkimus- ja kehittämisklinikan toimintaa. Asiakastietojärjestelmien kytkemiseksi tiedon tuotantoon ja vaikuttavuuden arviointiin on käynnistetty yhteistyötä erityisesti Rovaniemen kaupungin kanssa. Yhteistyö on laajentumassa myös Effica-asiakastietojärjestelmää tuottavan Tieto Oy:n suuntaan heihin yhteistyösuhteessa olevan Rovaniemen kaupungin kautta. Yhteinen kokoontuminen Posken, Rovaniemen kaupungin ja Tiedon kanssa pidettiin 8.11.2010. Tällä hetkellä yhteistyön kehittäminen on edennyt hitaasti.

Vaikuttavuuden arviointia toteutetaan laajalla sähköisen lomakkeen avulla toteutettavalla kyselyllä, missä työntekijät täyttävät lomakkeen kaikista asiakkaistaan ja kirjaavat lomakkeelle myös asiakkaan vastauksia. Tiedonkeruun aloittaminen siirtyi useaan otteeseen, mutta viimein maaliskuussa päästiin aloittamaan. Lapin maakunnan kuntien lisäksi tiedonkeruuseen on osallistunut Kuusamo. Myöhemmin mukaan on liittymässä kahdeksan kuntaa Keski-Pohjanmaalta Kokkolan johdolla. Lapista tiedonkeruuseen osallistuvat kolmea kuntaa lukuun ottamatta kaikki kunnat.

Sosiaalityön tiimien kehittämistehtäviä on työstetty tiedon tuotannon ja vaikuttavuuden arvioinnin tarpeet huomioivalla tavalla. Jokainen tiimi on laatinut omaan kehittämistehtävään liittyvän ohjelmateorian tiedon tuottamisen ja vaikuttavuuden arvioinnin pohjaksi. Käytännön tasolla tiedon tuotannossa ja arvioinnissa on päästy liikkeelle Tornion ryhmätoiminnan ja Kemijärven perhekeskeisen varhaisen tuen mallin osalta. Kummankin osalta on tehty lomakekysely, joiden vastausten analysoinnista on vastannut Pekka Ojaniemi. Vaikuttavuuden arviointiin ja laajan tiedonkeruun toteuttamiseen liittyen on pidetty neuvottelut kaikkien Lapin läänin kuntien kanssa joko käymällä paikan päällä tai videoyhteyksin. Tulosten läpikäymiseksi kuntien kanssa on sovittu neuvotteluajat.

2.3 Sosiaalityön strategisen- ja prosessijohtamisen kehittäminen

Sosiaalityön johtamisen kehittämisrakenne on alkanut loppuvuodesta 2009. Osallistujia on 18 Lapin kunnasta, yhteensä 34 henkilöä. Rakenne toteutetaan yhteistyönä PaKasteen, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksen kesken.

Kehittämisrakenteessa kahden päivän työkokouksia on toteutettu seitsemän. Kehittämisrakenne aloitettiin pohtimalla sosiaalityön johtamisen näkökulmia ja haasteita. Orientaatiotehtävänä osallistujilla oli oman johtamisen kuvan hahmottaminen ja odotukset kehittämisrakenneyhteistyöhön. Toisessa kokoontumisessa käytiin keskustelua johtamisen teorioista ihmisten johtamisen näkökulmasta ja tehtäväksi annettiin kartoittaa oman tiimin voimavarat SWOT-analyysin ja kehittämiskeskustelujen avulla. Kolmansilla kehittämisrakennepäivillä syvennyttiin talous- ja henkilöstöhallintoon sekä ryhdyttiin kokoamaan sosiaalityön suunnitelmia osana kuntasuunnitelmaa, jota on sitten tarkasteltu kahdessa tapaamisessa. Neljännellä kokoontumiskerralla 9.–10.9.2010 palattiin sosiaalityön ydintehtäviin tarkastelemalla tarve- ja kansalaislähtöistä johtamista sosiaalisen raportoinnin kautta ja jatkamalla edelliskertaista kehittämistehtävää. Keväällä 2011 välitehtävänä ovat olleet kehittämiskeskustelut ja tiimien osaamiskartan päivittäminen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon johtaminen ovat kehittämiskohteena Kaste-ohjelmassa. Toteutettu sosiaalityön johtamisen kehittämisrakenne on tukenut johtamisen kehittämisen ohella myös PaKasteen muita sisällöllisiä osa-alueita. Kehittämisrakenteeseen ei liity tutkimusta, mutta osallistajat (johtavat sosiaalityöntekijät, sosiaali- ja terveysjohtajat, sosiaalishteerit ja

opiskelijat) ovat antaneet luvan käyttää tekemiään dokumentteja tutkimusaineistona. Johtavat työntekijät osallistuvat tukevat tiimiensä osallistumista vaikuttavuuden arvioinnin tiedonkeruuta ja tulosten tulkintaan yhdessä PaKasteen, Posken ja Lapin yliopiston työntekijöiden kanssa

2.4 Erityispalvelujen tuottamisen rakenteiden tarkastelu ja teknologian hyödyntäminen

2.4.1 Asiakas- ja ryhmätyöhön sekä oman työn tutkimiseen työpariapua

PaKasteen työparipalvelun avulla pyritään arvioimaan ja tutkimaan niitä tilanteita kentällä mihin tarvitaan erityistyöntekijöiden työpanosta tai alueellisesti koordinoituja palveluja. PaKasteen Lapin osahankkeessa ei ole vielä tehty selvitystä sosiaali- ja terveystyöntekijöiden perus- tai erityispalvelujen rakenteesta. PaKasteen kehittäjätyöntekijöiden (11) työpariapu on saanut hyvän vastaanoton kentällä. Kevään 2011 aikana myös muut kuin erityissosiaalityöntekijä ovat liittyneet tilauksesta mukaan kentän haastavien työtilanteiden kehittämiseen. Laajemman työparitarjouksen antamisen jälkeen (marraskuusta 2010) työparitilauksia on tehty asiakastyöhön 14, ryhmien ohjaamiseen 2 ja työn kehittämiseen 3. Tilajakuntina ovat toimineet Enontekiö, Pello, Muonio, Kittilä, Salla, Tornio, Kemijärvi ja Rovaniemi (LKS ja Kolpene). Edelleen myös suoraan kansalaisilta on tullut avunpyyntöjä, joihin on vastattu. Työparityöskentelyn avulla tutkitaan Lapin erityispalvelurakenteen tarpeita ja niitä tilanteita missä kunnat tarvitsevat apua. Tilauksia arvioidaan kehittäjätyöntekijä Tomi Pitkäniemen toimesta.

2.4.2 Verkkokonsultaatio ja -neuvonta

Kansalaisneuvonta avattiin 1.3.2011 internetin kautta

Kehittäjäasiakkaista muutamat ovat liittyneet Sosiaalikallegan verkkokonsultaatiotyöhön, laatineet omat konsulttiesittelynsä, käyneet valokuvaamossa ja valmistautuneet tehtävään osallistumalla tapaamisiin kehittäjätyöntekijöiden kanssa. 1.3.2011 avattiin ”Apua päihdehuoliin” ja ”Neuvoja toimeentuloon” –palvelut ja huhtikuussa 2011 ”Palveluohjaus” kansalaisneuvonta. ”Neuvoja toimeentuloon” palveluun alkoi tulla jo rakenteluvaiheessa helmikuussa 2011 kysymyksiä ja tähän mennessä on saapunut 15 kysymystä. Yhtään kysymystä ei ole kuitenkaan lähetetty anonyymina. Palveluun liittyy vielä teknisiä haasteita, niitä korjailaan koko ajan. Kokenusasiantuntijat ovat liittyneet myös ammattilaisten verkkokonsultaatiopalveluun päihdetyön osalta, johon on tullut kevään 1 kysymys.

Verkkokonsultaatiotuki ammattilaisille

Sosiaalikallegan 6 verkkokonsultaatiopalvelua ovat jatkaneet kysymyksiin vastaamista. Viimeisen puolen vuoden aikana kysymyksiä on tullut yhteensä 25 (lastensuojelu 10, vammaispalvelu 10, aikuissosiaalityö 4 ja päihdetyö 1). Vanhustyön ja varhaiskasvatuksen konsultaatiopalveluihin ei ole tullut kysymyksiä. Uutena konsultaatiopalveluna on käynnistetty kuntoutuksen verkkokonsultaatio, tähän palveluun ei ole vielä tullut yhtään kysymystä. Yhteistyötä Sosiaaliportin konsultointipalvelun kanssa on jatkettu, erityissosiaalityöntekijä koordinoi edelleen aikuissosiaalityön valtakunnallista konsultointipalvelua, johon on viimeisen puolen vuoden aika-

na tullut 17 kysymystä. Lastensuojelun avohuollon valtakunnalliseen palveluun on myös edelleen osallistuttu, tähän palveluun on tullut 16 kysymystä.

2.4.3 Yhteisöllisten työmenetelmien käyttöönotto ja ryhmien käynnistäminen

Parisuhdeohjaus

Yhteisöllisten työmenetelmien kehittämistä, käyttöönottoa ja kouluttamista on jatkettu. PaKaste Lapin osahanke on organisoitunut Väestöliiton Tahdolla ja taidolla – parisuhdeohjaajakoulutuksen Lappiin. Koulutukseen osallistuu yhteensä 19 työntekijää: Tun-turi-Lapin alueelta 15, Inarista 2 ja Rovaniemeltä 2. Koulutukseen osallistumisen ehtona on parisuhdeyhtymän ohjaaminen yhdessä työparin kanssa koulutuksen aikana. Tämä on toimiva ja viisas ehto metodikoulutuksissa. Koulutukseen ilmoittautui 24 työntekijää, joista 5 vetäytyi ohjelmasta työ- ja muihin kiireisiin vedoten. Kaikki ohjelmassa mukana olevat ovat sitoutuneet parisuhdeohjaukseen käytännössä niin, että Lapissa on jo käynnistynyt tai käynnistymässä yhteensä 8 parisuhdekurssia ryhmämuotoisena ohjelmana, joissa pariskunnat tekevät harjoitustehtäviä oman kumppaninsa kanssa.

Perheleiri

Koko Lapin alueelta kartoitettiin keväällä 2010 lasten ja perheiden kesäleirien tilanne, josta selvisi, että perheleirejä ei järjestetä juuri lainkaan. Vain Rovaniemi ja Utsjoki ilmoittivat suunnitteilla olevan yhden kesäleirin perheille. PaKaste Lapin osahanke on päättänyt pilotoida Luoteis-Lapin alueelle muiden alueella toimivien hankkeiden (mm. Tukeva) ja kuntien/seurakuntien/järjestöjen kanssa perheleirin. Leiri pidetään juhannuksen 2011 jälkeisellä viikolla ja leirille kutsutaan muutamia perheitä, jotka haastatellaan etukäteen. Pyrimme edistämään sitä, että leirille saavat kutsun erityisesti sellaiset perheet, jotka eniten tarvitsevat perheen yhteistä virkistävää lomaa ja joilla ei ole loman järjestämiseen omia voimavaroja.

Toteutetut ryhmät

Sosiaalikallegaan on tallennettu nettisivu ”Ryhmät”, johon tallennetaan Lapissa toiminnassa tai suunnitteilla olevat ryhmät, joihin PaKasteella on liittymäpintaa.

- Nuoret aikuiset (Inari, Tornio)
- Päihdetyö (Mettäterapia) (Enontekiö)
- Lastensuojelun huolilapset ja perheet (Kittilä)
- Tyttöalo ja kouluryhmät (Tornio)
- Vanhempien ryhmä (Nuorten psykiatrisen osaston kanssa yhteistyössä useista kunnista)
- Sijaisvanhempien ryhmä (Rovaniemi)
- Sijaisperheiden ryhmä (Rovaniemi)

Erityissosiaalityöntekijä on toiminut Enontekiön Ikihyvä-ryhmän toisena ohjaajana. Enontekiön ryhmä käynnistyi joulukuussa 2010 ja se päättyi toukokuussa 2011.

Ryhmätyön mallinnus ja ryhmien vaikuttavuuden arviointi

Hyvän ryhmätyön kuvausta eli ryhmätyön mallintamista on jatkettu PaKasteen toimesta koko kevät 2011. Malliluonnosta ovat kommentoineet yhteisöllisten työmenetelmien opiskelijat ja opettajat Lapin yliopistolta. Mallinnukseen on osallistunut kehittäjäasiakas, jolla on pitkäai-

kaista kokemusta ryhmissä toimimisesta. Ryhmätoiminnan yleisen kuvauksen lisäksi malliin liitetään pilottikokeiluista saatuja erityisiä ryhmätoiminnan malleja. Yhteisösozialityön ja ryhmämenetelmien käyttöönoton vaikutusten arviointia on käynnistetty keräämällä ryhmistä arviointeja ja palautteita. Kehittäjätyöntekijä Tomi Pitkäniemi työstää ryhmien vaikuttavuuden tutkimusta. Arviointityö pyritään liittämään kaikkiin meneillään oleviin ja käynnistyyviin ryhmätoimintoihin. Ryhmäpiloteissa asiakkaat osallistuvat konkreettisesti oman ryhmänsä (palvelunsa) toiminnan suunnitteluun ja tavoitteiden asettamiseen ja toteutumisen arviointiin. Ryhmätoimintoja käytetään yhteisöllisyyttä lisäävänä työmenetelmänä. Ryhmiä, joissa käytetään osallistavaa palvelukulttuuria, toimii eripuolilla Lappia.

Läheisneuvonpitomenetelmän juurruttaminen

Erityisösozialityöntekijä on edelleen jatkanut läheisneuvonpitomenetelmän käyttöönoton tukemista ja hän on ollut tilattavissa läheisneuvonpidon koollekutsujaksi. Läheisneuvonpitoja on pidetty alkuvuoden aikana 5: Kittilä, Kolari, Enontekiö, Tornio (tässä koollekutsujana Kaisi Peltoniemi) ja Pyhäjärvi. Erityisösozialityöntekijä osallistui valtakunnalliseen osaamiskeskusten lastensuojeluverkoston tapaamiseen, jossa yhtenä aiheena oli 'läheisneuvonpidon juurruttaminen'. Tavoitteena on tukea kentän työntekijöitä käyttämään verkostomenetelmiä laajemmin asiakkaiden tukemiseksi, huoltaa ja tukea läheisneuvonpitojen koollekutsujia ja muita verkostomenetelmien osajia. Lappiin suunnitellaan 'Läheisneuvonpidon konferenssia' tai muuta 'Verkostomenetelmien konferenssia', jotta dialogisia verkostotyön metodeja voitaisiin tarkastella yhteisesti ja selkiyttää sitä, ketkä kaikki ovat tilattavissa kentälle asiakkaiden avuksi ja miten.

2.5 Käytäntöjä tukevan tutkimuksen lisääminen ja käytännön opetustyö

Kehittämistä tukevaa tutkimustoimintaa edistetään tukemalla kehittäjä-työntekijöitä arvioimaan omaa toimintaansa ja kehittäjä-sozialityöntekijät toimivat käytännön opettajina. Yhteistyötä tehdään Lapin sosiaalityön laitoksen kanssa osana sosiaalityön johtamisen kehittämisra-kennetta ja yhteisöllisten työmuotojen kehittämisessä. Vaikuttavuuden arviointi on yhteistyön keskiössä syksyllä Lapin korkeakoulun konsernin (Lapin yliopiston sosiaalityönlaitos, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu) kanssa työstetyssä ja syksyn aikana alkavassa ESR-projektissa, jossa kehitetään opetus- ja tutkimuslinikkamallia. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu osallistuu Varhain vanhemmaksi -pilotin arviointiin. Yhteistyö lapin korkeakoulukonsernin kanssa on tiivistynyt, konsernin opetus- ja tutkimuslinikka hankkeen ja PaKaste –hankeen yhteistyönä.

Ryhmäpilotti Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksen kanssa

Yliopiston kanssa on yhdessä suunniteltu ja toteutettu "Yhteisölliset työmenetelmät" 5 opintopisteen laajuinen koulutuskokonaisuus, johon osallistuu sosiaalityön opiskelijoita syventävien opintojen osalta sekä työntekijöitä. Tähän nyt meneillään olevaan (tammikuu 2011 – toukokuu 2011) pilottiopintokokonaisuuteen osallistuu yhteensä 29 henkilöä (23 opiskelijaa ja 6 työntekijää). Työntekijät ovat PaKasteen kehittäjätyöntekijöitä, jotka ovat sekä suunnitelleet opintokokonaisuuksia että opiskelleet ne. Tämä opintokokonaisuus käynnistyi aikuissosiaalityön päivien yhteydessä Rovaniemellä 18. – 19.1.2011. Muut lähiopetuspäivät on pidetty 14. – 15.2.2011, ryhmämenetelmien lähiopetuspäivä 25.3.2011, jossa PaKasteen erityisösozialityön toimi toisena kouluttajana. Viimeinen lähiopetus pidetään 9.5.2011, jonka jälkeen on aika arvioida pilottiohjelmaa ja sitä miten koulutuskokonaisuus tullaan jatkossa liittämään kentällä ryhmien ohjaamiseen ja niiden vaikuttavuuden arviointiin.

3 Kuntien sosiaalityön kehittäjätiimien tehtävien eteneminen

(Laajemmat kuntien kehittäjätyöntekijöiden raportit ovat löydettävissä osoitteesta http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/lappi/sosiaalityo/index_html).

3.1 Enontekiö: Saamenkieleen ja kulttuuriin pohjautuva sosiaalityö

Alueena on saamelaisalue (Enontekiö, Utsjoki, Inari ja Sodankylän Vuotso). Kehittämistehtävänä on saamenkielisen/saamelaiselta kulttuuripohjalta tehtävän aikuissosiaalityön kehittämisen saamelaisista lähtökohdista käsin ja sosiaalityön suunnitelmallisuuden lisääminen.

Perusterveydenhuollon kanssa on käynnissä tulkkipalvelukokeilu, jossa saamenkielinen kehittäjä-sosiaalityöntekijä toimii tulkkina. Enontekiöllä toimii saamenkielinen sosiaalipalvelujen sähköinen verkkoneuvonta ja palvelu laajentamisesta Inarin kuntaan on sovittu. Sosiaalityön kehittäjä-asiakasryhmä on käynnistetty. Kehittäjä-/kokemusasiakkaat ovat mukana uudistamassa toimeentulotuen soveltamisohjeita. Päihdehuollon asiakkaille suunnattu Mettäterapia-päihdekuntoutus on käynnistetty yhteistyössä Saamelaisen sosiaali- ja terveystieteiden SámíSoster ry:n kanssa. Mettäterapian toimintaideana on tarjota päihdehuollon palvelua saamelaisille päihteiden käyttäjille. Toiminnassa sovelletaan ja kunnioitetaan perinteisiä saamelaisia arvoja ja toimintatapoja: toimintaympäristönä on luonto, kaikki toiminta tapahtuu luonnossa luontoa kunnioittaen ja luonnon ehdoilla.

3.2 Inari: Suunnitelmallinen, arvioiva ja aktivoiva aikuissosiaalityö

Alueena on Pohjois-Lappi (Inari, Sodankylä ja Utsjoki). Kehittämistehtävänä on suunnitelmallinen, arvioiva ja aktivoiva sosiaalityö.

Kehittäjä-sosiaalityöntekijä on valmistellut maaliskuuhun 2011 aikana pitkäaikaistyöttömien kuntouttavan työtoiminnan ja palkkatuella työllistämisen yhdistävää mallia - soveltamisohjetta Inarin kunnan hallintokunnille. Kehittäjä-sosiaalityöntekijä on myös mukana vastaamassa kunnan verkkopalvelussa. Oman tiimin kehitystehtävässä on keskitytty; 1) lastensuojelun dokumentointiin ja lastensuojelutarpeen selvityksen lainmukaisen ja Inarin kuntaan sovelletun toimintatavan luomiseen, 2) kuntouttavan työtoiminnan kehittämiseen ryhmämuotoisena sekä palkkatukityön laajennetun käytön mallin luomiseen kuntaan ja 3) kuntouttavan työtoiminnan ryhmämuotoisen toimintamallin tutkimiseen sekä 4) sosiaalitoimiston tiedonkeruukyselyyn osallistumiseen. Kuntouttavan työtoiminnan ryhmä haastateltiin maaliskuussa 2011 ryhmähaastatteluna ja kerättiin palautetta järjestetystä toiminnasta ja tuntemuksia toiminnan vaikutuksista ryhmäläisten itsensä kertomina.

3.2 Kemi: Nuorten pitkäaikaisasiakkuuksien ehkäiseminen

Alueena on Länsi-Pohja (Kemi ja yhdessä Tornion kanssa Keminmaa, Simo, Tervola, Tornio ja Ylitornio). Kehittämistehtävänä on moniammatillinen aikuissosiaalityön kehittäminen. Tavoitteena on ehkäistä nuorten toimeentulotuessa pitkäaikaisasiakkuuksia sekä kehittää nuorten palveluja.

Sosiaalivirastossa nuorille alle 20-vuotiaille asiakkaille on laadittu hyvät ja asianmukaiset palvelusuunnitelmat. Palvelusuunnitelmaa on juurrutettu koko työyhteisön käyttöön ja koskemaan kaikkia asiakkaita. Seurantareportin aikavälillä on mallinnettu myös Kemissä viiden nuorten palveluja tarjoavan tahon kanssa nuorten palveluprosesseja. Mallinnus tukee nuorten palvelu-

jen ongelma-, kehittämis- ja yhteistyökohteiden arvioimista ja niiden ottamista nuorisopoliittiseen käsittelyyn. Nuorilla on käytössään oma sähköinen verkkoneuvonta ja sen kautta mahdollisuus laittaa aikavaroituksia. Neuvontapalvelu on muuttunut normaaliksi osaksi sosiaalityötä. Varhain vanhemmaksi -hanke on ollut käytäntöön soveltuvaa ja helposti omaksuttavaa työtä heti suunnitteluvaiheen jälkeen (suunnittelu tapahtui keväällä 2010). Asiakasperheitä on ollut 17. Toiminta on mallinnettu ja malli on julkaistu keväällä 2011 Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen internet sivuilla, www.sosiaalikallega.fi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu arvioi toiminnan. Työmallin esittely hankkeen toisiin kuntiin on aloitettu.

3.4 Kemijärvi: Perhekeskeinen moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Alueena on Itä-Lappi (Inari, Kemijärvi, Pelkosenniemi, Posio, Salla ja Savukoski). Kehittämistehtävänä on moniammatillisen perhetyömallin juurruttaminen ja edelleen kehittäminen. Perhekeskeinen varhaisen tuen toimintamallin juurruttaminen ja edelleen kehittäminen.

Moniammatillisen perhetyön toimintamalli rakenne ja ”toimintaohjeet” löytyvät kaikkien koulujen oppilashuolto-kansiosta. Mallin periaatteet on otettu myös mukaan Onnistuvat opit-hankkeen prosessissa. Vuoden 2011 alusta jatkettiin yhteistyötä nuorisotoimen kanssa hankkeessa saavutettujen tulosten eteenpäin viemisessä ja juurruttamisessa. Keskeisin tehtävä on ollut ns. nuorisotiimin työn organisoiminen. Nuorisotiimin nimi muutetaan Kemijärven kaupungin nuorten hyvinvoinnin kehittämisen työryhmäksi ja se aloitti virallisesti toimintansa yhteistyöryhmänä 18.3.2011. Kehittäjä-työntekijä on toiminut edelleen verkkokonsulttina päihdeosiossa ja mukana kansalaisverkkokonsultaation kehittämisessä samoin kuin asiakaskehittäjätoiminnassa ja ryhmätyön-mallinnus prosessissa. Seudullisen sosiaalityön kehittämisen osalta tammikuussa pidettiin Pelkosenniemellä kokous, jossa konkreettisesti pohdittiin 18 - 30 vuotiaiden työttömien ja päihdeitä käyttävien tilannetta ja konkreettisia toimia heidän tukemiseen alueella.

3.5 Kittilä: Suunnitelmallinen sosiaalityö ja työmenetelmien kehittäminen

Alueena on Luoteis-Lappi (Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio ja Pello). Kehittämistehtävänä on suunnitelmallinen sosiaalityö erityisesti nuorten kanssa tehtävätyö.

Kittilän tiimin ja kehittäjätyöntekijän työparitoiminnassa pääpaino on ollut etenkin nuorten kanssa työskentelyssä. Kehittäjä-työntekijä (yhteisöpedagogi) on työskennellyt sosiaalityöntekijän kanssa. Varhaisnuorten ryhmä ”Simake” (12–13 vuotiaille) kokoontui syksyllä jälleen. ”Simake” tarjosi nuorille vaihtoehtoja toimintaa vapaa-ajalle, jonka toiminnasuunnitteluun nuoret itse osallistuivat. Myös vanhemmat huomioitiin toiminnassa. Terveystuho haki PaKaste hankkeen kautta terveyden edistämisen työskentelyjakson rahoitusta syksyllä ja sitä myönnettiin päihdevalistukseen. Kehittäjätyöntekijä osallistui ”Päihdeilmastonmuutos” projektin iltatilaisuuksiin, jotka oli suunnattu päiväkotien/alakouluikäisten lasten vanhemmille. Kittilästä osallistuu neljä henkilöä kehittäjäasiakas-/kokemusasiantuntija toimintaan. Kehittäjätyöntekijä on ollut mukana kehittäjäasiakastoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

3.6 Rovaniemi: Perhehoito ja tukiperhehoito

Alueena on Rovaseutu (Rovaniemen kaupunki ja Ranuan kunta). Kehittämistehtävänä on lastensuojelun sijaishuollon prosessin sekä erityisesti perhehoidon tukirakenteiden kehittäminen lapsen näkökulma ja tarpeet huomioiden.

Kehittämistehtävää toteutetaan sijais- ja tukiperheiden kanssa dialogisten verkostopalaverien avulla, jossa koulutetut verkostokonsultit huolehtivat työskentelyn rakenteesta. Kaupungin lastensuojelussa kehitetään sosiaalityön ja perhetyön yhteisiä toimintatapoja sijais- ja tukiperheiden tukemiseksi. Raportointiajanjaksolla toiminta on liittynyt sijaisperheiden aktivoimiseen, työn tukemiseen ja kehittämiskohteiden esiin nostamiseen. Perhetyö uutena tukimuotona sijaisperheessä on käynnistynyt yhdessä sijaisperheessä. Toimintajaksolla suunniteltiin dokumentoinnin koulutus/työkokoukset joista ensimmäinen päivä toteutettiin 14.4.2001 ja toinen on syksyllä 15.9.2011. Ensimmäiseen tilaisuuteen osallistui noin 80 työntekijää eripuolista lapsia. Toinen kehittäjätyöntekijöistä osallistuu työparityöhön ja toinen verkkokonsultaatioon. Kehittämiskäytännön aikana on työstetty lastensuojelun sijaishuollon malliin liitettävää ”Lapsen polkuperhehoidossa” mallia sekä osallistutettu sijaishuollon yksikön suunnitteluun.

3.7 Tornio: Lastensuojelu ja aikuissosiaalityö, erityisesti nuoriin kohdistuva työ

Alueena on Länsi-Pohja (Tornio ja yhdessä Kemin kanssa Keminmaa, Simo, Tervola, Tornio ja Ylitornio). Kehittämistehtävänä on sosiaalitoimiston sisäisen tehtävärakenteen selkiyttäminen sekä lastensuojelun ja aikuissosiaalityön kehittäminen.

Toimeentulotuen ja nuorten palveluprosessimallit on julkaistu. Sosiaalipäivystys on mallinnettu yhdessä päivystäjien kanssa ja se on esitelty seudullisen sosiaalipäivystyksen yhteistyöseminaarissa 6.9.2010. Kehittäjä-sosiaalityöntekijä osallistuu verkkoneuvonta- ja verkkokonsultaatiopalvelujen sekä työparipyyntöpalvelun toteuttamiseen. Työmenetelmien kehittämiseen sisältyi nuorten ryhmätoiminnan toteuttaminen yhteistyössä Tornion työvoimalasäätiön kanssa. Torniossa asiakas-kehittäjätoiminta on kytkeytynyt luonnolliseksi osaksi nuorten ryhmätoimintaa. Tornioista on osallistunut yksi asiakas kehittäjäfoorumitoimintaan. Varhain vanhemmaksi – kokeilussa terveydenhoitaja ja aikuissosiaalityöntekijä tapaavat nuoria tulevia vanhempia yhteisvastaanotolla neuvolakäynnin yhteydessä. Iki-hyvä – ryhmätoiminta aloitettiin päihdekuntoutujille Torniossa. Tyttötyön ”Tyttöä talon Tirlittanin” toiminta jatkuu. Kehittäjä-sosiaalityöntekijä on pitänyt koulutusta nuorisotoimen työntekijöille (iltapäiväkerho-ohjaajat, Reppu-katupäivystäjät) lastensuojelusta ja sen käytännöistä. Tehtävärakenteen yhteenvetoa valmistellaan edelleen ja sitä jatketaan syksyn aikana tiimien välisten kehittämistehtävien tarkastelemisella (roolit parityössä, asiakkuuden siirtoprosessit).

4 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen kehittäminen

Pohjois-Suomeen monialaiset sosiaali- ja terveyspalvelut hankeen vastuuhenkilöt ovat valmisteelleet esityksen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisrakenteeksi, jossa kytkeytyy toisiinsa kiinteästi käytännön, opetuksen ja tutkimuksen yhteistyö. Kehittämisrakenne on ollut ideoitavana PaKasteen työseminaareissa. Ryhmätyön mallinnus ja ryhmätoiminnat ovat yhteisiä toimintoja. Työparityössä on palveluntarjoajina sekä kehittäjä-sosiaalityöntekijöitä että terveydenhuollon suunnittelijoita, ja yhteistyössä on myös yliopiston työntekijöitä. Asiakaskehittäjätoiminta on sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä kehittämistä. Varhain vanhemmaksi malli on sosiaalityön ja terveydenhoitajan yhteistyöhön perustuvaa työparityötä (Kemi ja Tornio). Mallin juurruttaminen alueen muihin kuntiin on aloitettu. Erityispalvelunäkökulmasta katsottuna Lapissa on edelleen tarvetta kehittää perustason sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältöjä, osaamista ja vahvistaa yhteistoimintaa ammattilaisten ja kansalaisten kanssa. Palvelurakennetarkastelu liitetään jatkossa sosiaali- ja terveydenhuollon kestävän kehittämisrakenteen yhteyteen.